

چگونگی استفاده از واژگان بیگانه در برنامه‌های کشاورزی صداوسیما

گذرا به چگونگی استفاده از واژگان بیگانه در برنامه‌های کشاورزی صداوسیما خواهیم داشت.

از دیرباز کشاورزی و پرورش حیوانات اهلی یکی از بهترین راه‌های تأمین خوراک و سایر نیازمندی‌های انسان بوده است. به خاطر نیاز روزافزون بشر به محصولاتی که از این طریق به دست می‌آیند، آدمی همواره تلاش کرده است شیوه‌هایی نو برای کشت و زرع و دامپروری ابداع نماید و بدیهی است ابداع این شیوه‌ها نیازمند ابزار و ادوات جدیدی است. لذا بشر در طول تاریخ سعی نموده، وسایل مختلفی را بدین منظور اختراع کند، به طوری که هر روز شیوه‌ای نو ابداع و به دنبال آن وسایل جدیدی ساخته شده است.

این امر در عصر حاضر روند سریع‌تری را طی نموده و بشر برای دستیابی به تولید بیشتر و بهتر، از شیوه‌ای علمی بهره جسته است، تا آنجا که به جرئت می‌توان گفت: در عصر حاضر تولید محصول بیشتر با کیفیت برتر، بدون بهره‌گیری از شیوه‌های علمی امکان‌پذیر نیست. بالاخص با توجه به این مسئله که امروزه تولید محصولات استراتژیک و مواد غذایی می‌تواند تضمینی باشد برای رسیدن به استقلال اقتصادی.

اینک دانشمندان، محققان و دانش‌پژوهان هر روز شیوه‌ای نو و ابزاری جدید برای تولید بیشتر ابداع می‌نمایند و نتایج این تحقیقات به سرعت از طریق رسانه‌های جمعی و رسانه‌های راه دور در اقصی نقاط جهان منتشر می‌شود.

طبیعی است در هر کشوری، هنگامی که شیوه یا وسیله خاصی را اختراع می‌نمایند، آن را براساس

با وجود اختراع ابزار و شیوه‌های گوناگون ارتباطی، هنوز هم رادیو به دلیل ویژگی‌های خاص، نظیر: سرعت، سهولت دسترسی و کم‌هزینه‌بودن، جایگاه خود را در میان رسانه‌های جمعی حفظ کرده است. همچنان که می‌دانید یکی از کاربردهای رادیو استفاده از آن در امر آموزش است. به طوری که هم‌اینک ایستگاه‌های مختلف رادیویی در جهان روزانه هزاران دقیقه برنامه آموزشی تهیه و پخش می‌کنند.

در کشور ما نیز به دلیل گستردگی جغرافیایی، عدم توسعه همه‌جانبه سایر رسانه‌ها و کم‌سوادی بخشی از هم‌میهنان، رادیو به خصوص در روستاها در امر توسعه کشاورزی نقش اساسی دارد، به طوری که رادیوهای ملی و محلی روزانه دقایقی از وقت خود را به پخش برنامه‌های آموزشی برای کشاورزان اختصاص می‌دهند.

ایستگاه‌های رادیویی از طریق برنامه‌های خود سعی می‌کنند با استفاده از کارشناسان امر جدیدترین شیوه‌های کشاورزی و دامداری و باغبانی را به فعالان این بخش آموزش دهند. لذا با توجه به تخصصی‌بودن مطالب، چگونگی زبان این برنامه‌ها اهمیت خاصی دارد.

چون گاه تخصصی‌بودن مطالب و استفاده بدون ضابطه از واژگان بیگانه موجب پیچیده‌شدن زبان برنامه‌ها می‌شود، چگونگی استفاده از واژگان بیگانه مسئله مهمی است که از دیرباز توجه صاحب‌نظران را به خود جلب نموده است و لذا راه‌حل‌های خاصی نیز برای آن ارائه کرده‌اند.

با توجه به اهمیت مسئله، در این مقاله نگاهی

❖ بهروز خیریه
تهیه‌کننده ارشد رادیو سندج

زبان رایج در منطقه خود نامگذاری می‌کنند. پس این شیوه‌ها و ابزارهای جدید با همان نام به سایر نقاط جهان صادر می‌شود. بدیهی است کشور عزیز ما - ایران - نیز که امروزه به برکت انقلاب اسلامی حرکت بی‌وقفه خود را در جهت پیش به سوی خودکفایی در زمینه کشاورزی آغاز کرده است، ناچار از به‌کارگیری این ابزارها و شیوه‌هاست.

به روشنی پیداست، ورود هر محصول به کشور ما همراه است با ورود برخی واژگان بیگانه به زبان فارسی، که زبان رسمی و یکی از نشانه‌های وحدت ملی است.

با توجه به اینکه امروزه در کتاب‌ها و نشریات مختلف هر روز شیوه‌های جدید دستیابی به محصول برتر و بیشتر و نام ابزاری که موجب دستیابی به این شیوه‌ها می‌شود چاپ و منتشر می‌گردد، لذا اسامی ابزار و واژگان جدید به خودی خود وارد زبان پارسی می‌شود. البته چگونگی بهره‌گیری از این واژگان یا معادل‌سازی آنها مسئله‌ای است که به فرهنگستان زبان مربوط می‌شود. اما آنچه مهم است اینکه کارشناسان ما هنگامی که این شیوه‌ها را فرا می‌گیرند و ناچارند در مورد برخی از ابزار و شیوه‌هایی که می‌تواند موجب پیشرفت شود، برای مخاطبان خویش از طریق برنامه‌های صدا و سیما صحبت کنند، ناگزیرند از این واژگان استفاده کنند. لیکن تنها به بهانه ترویج این شیوه‌ها و آموزش چگونگی به‌کارگیری ابزار و ادوات جدید نباید هر روز تعدادی واژه بیگانه را وارد زبان خود نماییم، زیرا این امر مشکلات گوناگونی را ایجاد می‌نماید. نخست آنکه ورود بدون معیار واژگان موجب تغییر شکل زبان گفتار شده و اصول و قواعد زبان را خدشه‌دار می‌سازد. چنانکه گفتیم، در این بخش باید زبان‌شناسان و استادان زبان فارسی و فرهنگستان چاره‌اندیشی کنند. اما عیب دیگر وارد شدن این واژگان در زبان رسمی ما این است که کاربرد بدون ضابطه آنها موجب سردرگمی مخاطبان خواهد شد.

بی‌گمان همگان می‌دانند که درصد قابل‌توجهی از روستانشینان ما که بار اصلی تولید محصولات کشاورزی را بر عهده دارند، دارای تحصیلات بالایی نیستند. لذا کاربرد بی‌حد و حصر این واژگان در برنامه‌های صدا و سیما نه تنها موجب رشد دانش و آگاهی آنان نمی‌شود، چه بسا ممکن است موجبات سردرگمی آنان را نیز فراهم نماید. البته کاربرد چند واژه علمی بیگانه یا نام یک وسیله جدید برای زبان فارسی هراس‌آور نیست و بی‌گمان زبانی زنده و پویاست که با زبان‌های دیگر تبادل واژگانی داشته باشد.

اما آنچه مهم است اینکه متأسفانه برخی از

کارشناسان کشاورزی هنگام آموزش مسائل علمی به کشاورزان و دامداران در برنامه‌های رادیویی یا تلویزیونی، آنچنان به زبان علمی صحبت می‌کنند و از واژگانی که هنگام تحصیل یا مطالعه کتاب‌ها و نشریات مختلف فراگرفته‌اند استفاده می‌کنند که گاه درک پیام آنان حتی برای افراد تحصیلکرده نیز مشکل است.

به‌طور طبیعی و بر اساس نظریات زبان‌شناسی هر قشر از جامعه دارای زبان خاصی هستند که هنگام صحبت، منظور یکدیگر را به خوبی درک می‌کنند. مثلاً پزشکان هنگام صحبت با هم‌دیگر با چند کلمه منظور خویش را بیان می‌نمایند. همکاران ما در صدا و سیما نیز دارای زبان و واژگان مخصوص به خود هستند. کارشناسان بخش کشاورزی نیز ممکن است در میان خود واژگان خاصی را به کار برند و به خوبی منظور یکدیگر را درک کنند، اما آنجا که بحث آموزش روستانشینان مطرح است، زبان باید عامه‌فهم و خاص‌پسند باشد.

تهیه‌کنندگان محترم ما باید بدین امر توجه نمایند که سادگی و روانی کلام موجب می‌گردد تا مخاطب منظور ما را به سهولت درک نماید. این مسئله باعث همراهی مخاطب با ما خواهد شد.

پرهیز از به‌کاربردن غیرضروری واژه‌های علمی و بیگانه به‌خصوص در مناطق دوزبانه اهمیت بیشتری دارد. همچنانکه مستحضرید در میهن پهناور ما - ایران - مناطق بسیاری وجود دارد که زبان مادریشان فارسی نیست. هموطنانی که به آذری، کردی، ترکمنی و بلوچی یا زبان‌ها و گویش‌های دیگر صحبت می‌کنند، زبان پارسی را از طریق مدارس و خواندن و نوشتن یا محاوره با دیگران فرا گرفته‌اند، لذا به‌هم‌ریختن چارچوب زبان مشکلات مختلفی را برای آنان به‌وجود می‌آورد؛ زیرا در اینگونه مناطق زبان فارسی علاوه بر اینکه به عنوان زبان رسمی مورد استفاده قرار می‌گیرد، نقش زبان واسطه را نیز ایفا می‌کند.

بدیهی است زبان ملی ما همچون سایر زبان‌ها دارای معیارهای خاصی است و کاربرد غیرضروری واژگان بیگانه موجب به‌هم‌ریختن این معیارها می‌شود. لذا لازم است کارشناسان محترم هنگام ارائه بحث‌های آموزشی - به‌خصوص در برنامه‌های صدا و سیما - سادگی و روانی کلام را فراموش نکنند.

آنان که با زبان پارسی آشنایی بیشتری دارند، می‌دانند که زبان ما دارای پشتوانه غنی و گنجینه عظیم واژگانی است و کسانی که می‌خواهند از طریق رسانه با مخاطبان خاص خود ارتباط برقرار کنند، در وهله اول باید با زبان رسمی کشور در حد متعارف آشنا باشند.

متأسفانه برخی از کارشناسان و گویندگان ما به حدی با معیارهای زبان فارسی بیگانه‌اند که حتی در به‌کاربردن واژگانی که خود، ساخته‌ایم یا در زبان فارسی از دیرباز وجود داشته است دچار اشتباه می‌شوند. اما مسئله‌ای که از ناآشنایی به زبان مهم‌تر است اینکه گاه ممکن است برخی از کارشناسان برای به‌رخ‌کشیدن معلومات علمی خود، به‌طور عمدی از این واژگان استفاده کنند. طبیعی است که تصنیص صحبت‌کردن موجب مخدوش شدن زبان و متکلف شدن گفتار شود. البته این مشکل در سایر زمینه‌ها نیز وجود دارد و تنها مربوط به برنامه‌های کشاورزی نیست، لیکن چون بحث ما در مورد اینگونه برنامه‌هاست، در این مقاله از دیگر موارد مثال نزدیم.

این نکته را نیز نباید فراموش کرد که در گذشته میان زبان گفتار و زبان نوشتار تفاوت‌هایی وجود داشت. نوشتن اغلب معلق و پیچیده و گاه مصنوع بود و زبان محاوره مردم به گونه‌ای دیگر، لیکن امروزه تفاوت میان زبان گفتار و زبان نوشتار چندان زیاد نیست. به طوری که می‌توان گفت همه به زبان ساده صحبت می‌کنند و سعی می‌نمایند به شیوه‌ای روان و ساده بنویسند. ما در گفت‌وگوی روزانه ساده و درست صحبت می‌کنیم و در نوشتن برای رسانه نیز نباید این سادگی و روانی را فراموش کنیم. اما گاهی که ناچاریم برخی واژگان بیگانه را به کار ببریم، باید هنگام استفاده از این واژگان، معادل آن را در زبان فارسی نیز ذکر کنیم و یا در مورد آن توضیحاتی ارائه دهیم و بدین شکل به سهولت درک مطلب از سوی مخاطب کمک کنیم، تا هم زبان فارسی مخدوش نشود و هم پیامگیران به سادگی پیام مورد نظر ما را درک کنند.

خوانندگان گرمی نیک می‌دانند که زبان در صدا و سیما با زبان سایر رسانه‌ها متفاوت است. در رسانه ملی باید سعی کنیم زبان ما در حد امکان به زبان محاوره نزدیک باشد و آموزش‌دهنده باید منظور خود را در چند جمله کوتاه و ساده بیان نماید؛ زیرا در رادیو و تلویزیون برگشت به عقب وجود ندارد و مخاطب اگر جمله‌ای را درک نکند برای فهمیدن آن راه‌حل سریعی ندارد. این مسئله در رادیو که مخاطب فقط از طریق شنیداری با ما ارتباط برقرار می‌کند، اهمیت بیشتری دارد. متن یک برنامه رادیویی باید به گونه‌ای باشد که مخاطب احساس کند مجری یا کارشناس دارد با او صحبت می‌کند و جمله‌ها باید به گونه‌ای باشند که مخاطب بتواند با قدرت تخیل خود آنچه مدنظر ماست در ذهن خود بیافریند یا دوباره‌سازی کند.